

คุณค่าของนิทานพื้นบ้าน

นำเสนอเมื่อ : 13 มี.ค. 2552

คุณค่าของการศึกษานิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนมี

คุณค่าต่อคนในสังคมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณค่าด้านอารมณ์

การเล่นนิทานมีจุดมุ่งหมายสำคัญให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง นำผู้ฟังไปยังโลก

แห่งความมหัศจรรย์ ดินแดนที่วิเศษ ดินแดนที่แปลก ๆ ไม่มีในชีวิตจริง เต็มไปด้วยอิทธิฤทธิ์

ปาฏิหาริย์และสัตว์ประหลาด ตัวละครในนิทานมีทั้งมนุษย์ อมนุษย์ ล้วนแล้วแต่เป็นภาพจำลองของมนุษย์ทั้งสิ้น มีทั้งดีและเลว

กลาหาญและซื่อฉลาด เสียสละและเห็นแก่ตัว

การฟังนิทานทำให้ได้เรียนรู้มนุษย์หลายบุคลิก ผู้ฟังได้เพลิดเพลินสนุกสนานไปกับเรื่องราวต่าง ๆ หลากหลากรส

ซึ่งทำให้ผู้ฟังมีความสุขและมีความหวังในการดำรงชีวิต เช่น นิทานเรื่องต่อไปนี้

เรื่องขอดูเจ้าสาว

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีหนุ่มสาวคู่หนึ่ง ต่างศาสนา กัน ฝ่ายชายเป็นชาวพุทธ ฝ่ายหญิง

เป็นชาวคริสต์ มีความรักต่อกันจึงตกลงแต่งงานกัน
ตอนเขาทำพิธีทางศาสนาตามประเพณีพุทธ

ที่บ้านฝ่ายชาย ตอนสายมาทำพิธีที่โบสถ์ศาสนาคริสต์
เจ้าสาวต้องมีผ้าปิดหน้ามาเข้าโบสถ์

พอพิธีจบจะเสร็จ เจ้าบ่าวถามบาทหลวงว่า “มีค่าใช้จ่ายอะไรหรือไม่ครับ”
บาทหลวงบอกว่า “ก็มีค่าธรรมเนียมเล็กน้อย น้อย ๆ ตามความสวดยของเจ้าสาว
ถ้าเจ้าสาวสวยก็เยอะหน่อย ถ้าเจ้าสาวไม่ค่อยสวยก็น้อยหน่อย”

เจ้าบ่าวลงกระเป๋ากางเกง แล้วยื่นเงินให้บาทหลวง จำนวน 1 บาท
บาทหลวงเกิดความสงสัย จึงขอเปิดดูหน้าเจ้าสาว
ในที่สุดบาทหลวงก็เลยลงกระเป๋ากางเกง

ของตัวเอง เอาเงินทอนคืนให้เจ้าบ่าว 50 สตางค์ (ประครอง จันทอง : 2547)

เรื่องอบรมดนตรี

สามีไปอบรมดนตรีหลายวัน พอกลับมาถึงบ้าน ก็นอนอยู่ข้างภรรยา
ด้วยอาการ อารมณ์ดี ในใจนั้นมีแต่เสียงเพลงเสียงดนตรี
ก็เลยเอามือไปสะกิดที่เอวภรรยาพร้อมทำเสียงเพลงเสียงสูง ๆ ว่า “กิก มะลิก
กิก กิก” ฝ่ายภรรยายังไม่มีการมธรวมก็นอนนิ่งเฉย สามีชินใจได้ไปไกล ๆ
สะดือภรรยาพร้อมร้องเป็นเพลงเสียงสูงว่า “กิก มะลิก กิก กิก”
ฝ่ายภรรยาพอสามีจีไปที่

21

สะดือก็เกิดอารมณ์ร่วมรู้สึกดี ๆ ก็เลยบอกสามีว่า “ต่ำลงอีกนิดซิพี่”
สามีเข้าใจว่าภรรยาบอกให้ทำเสียงเพลงต่ำลงกว่าเดิมอีกก็เลยพูดเสียงต่ำ ๆ ว่า
“กิก มะลิก กิก กิก” (ประครอง จันทอง : 2547)

เรื่องเมียสอบบรรจุ

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีศึกษาธิการท่านหนึ่ง มีภรรยาเรียนจบครุมา

ให้สอบบรรจุที่ไร ก็ไม่ได้สักที ทั้ง ๆ
ที่ทุกครั้งเธอสอบผ่านขอเขียนเป็นประจำ ในปีนั้นสำนักงานศึกษาก็ได้จัด
สอบบรรจุครูชั้นเดิม เมียของท่านศึกษาคณนี้ก็ไปสมัครสอบกับเขาด้วย
เธอก็สอบผ่านขอเขียนอีก
ท่านศึกษาก็อยากจะให้เมียสอบครูได้บ้างก็เลยขอเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์เอง
พอถึงวันสอบสัมภาษณ์ กรรมการก็นั่งรอผู้สอบอยู่ในห้องสอบที่จัดเตรียมไว้
กรรมการก็เรียกผู้สอบ ผ่านขอเขียนเขาสอบสัมภาษณ์ทีละคน ๆ
จนกระทั่งถึงภรรยาของท่านศึกษา พอภรรยาท่านศึกษาเข้าไปในห้องสอบ
ยื่นต่อหน้ากรรมการผู้สอบสัมภาษณ์ ท่านศึกษาก็เอ่ยปาก ”เชิญนั่ง”

อย่างสุภาพ

ส่วนภรรยาก็แปลกใจสงสัยว่าเอ๊ะอยู่ที่บ้านไม่เห็นพูดอย่างนี้เลย
ก็เลยชายหางตาดูสามีพร้อมพูดว่า “ดูย!” แทนที่จะกล่าว “ขอบคุณค่ะ”
ท่านศึกษาก็พูดต่อไปว่า “ชื่ออะไรเรา” ภรรยาจึงแสดงอาการงงมากยิ่งขึ้น
ชายตามองสามีอีกพร้อมพูดว่า “ดูย ๆ!” ท่านศึกษาถามอีกคำถามหนึ่งว่า
“แต่งงานหรือยังละเรา” ฝ่ายภรรยาเกิดความงุนงงว่าเอ๊ะ !
ก็นอนอยู่ด้วยกันทุกคืนทำไมถามเช่นนั้น
ก็เลยชายตาคอนวันสามี่เขาให้พร้อมพูดว่า “ดูย ๆ ๆ!” (ประครอง จันทอง :
2547)

2. คุณค่าด้านความคิด

นิทานส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายแฝงในด้านการให้ข้อคิดและคติเตือนใจ
นิทานช่วย

ชุดเกลาสมาชิคของสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมที่วางใ
ว เช่น นิทาน มีจุดมุ่งหมายชี้ให้เห็นค่านิยมของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว
มีเมตตา กรุณาต่อสัตว์โลก รู้จักพิจารณา รอบด้านก่อนตัดสินใจ
ข้อคิดเหล่านี้ผู้ฟังจะซึมซับโดยไม่รู้ตัว เช่น นิทาน ต่อไปนี้

เรื่องเซียงเมียงขอที่ดิน

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว

เซียงเมียงเป็นคนที่ได้รับความโปรดปรานจากพระราชามาก
ถึงขั้นที่ว่าเซียงเมียงอยากได้อะไร ขออะไรก็จะพระราชทานให้ทั้งสิ้น
วันหนึ่งเซียงเมียงไปขอพระราชทานที่ดินจากพระราช
พระราชาก็ถามว่าจะเอามากเท่าไร เซียงเมียงก็ทูลว่า “เอาเท่าที่แมวดิ้นตาย”
พระราชาก็นึกว่าที่ที่เท่าแมวดิ้นตายนั่นคงไม่มากอะไร
จึงตกลงพระราชทานให้ตามที่ขอ พ่อได้รับอนุญาต
เซียงเมียงก็จับแมวมานึงตัว เอาเชือกผูกเอวแมว
แล้วไล่แมวดิ้นตามแมวไป แมวกลัวและเจ็บก็วิ่งออกไปไกล
เซียงเมียงก็วิ่งไล่ตามไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งแมว
วิ่งออกมากลับมาขาดใจตายต่อหน้าพระราช
เซียงเมียงก็ทูลว่าที่ทั้งหมดนี้เป็นที่ของตนที่ขอพระราชทาน
พระราชาก็ไม่รู้อะไรจําใจจําเป็นต้องยกให้
เพราะเป็นกษัตริย์ตรัสแล้ว ไม่คืนคำ
เซียงเมียงเลยได้ที่ดินเท่าที่แมวดิ้นตายหลายสิบไร่ (มี จันตะคง : 2540)

เรื่องเซียงเมียงเลี้ยงน้อง

ครั้งหนึ่งเซียงเมียงได้รับมอบหมายจากพ่อแม่ว่าให้ดูแลน้องเวลาพ่อแม่ไปทำไร
ทำสวน เซียงเมียงดูแลน้อง น้องขี้
น้องเยียวก็ดูเฉยไม่ได้ทำความสะอาดให้น้อง พ่อแม่กลับมาเห็นน้อง
มีขี้เลอะเต็มตัวแม่ก็ตำว่าไม่ดูแลน้อง
เซียงเมียงก็ว่าให้ดูก็ดูแลไม่ได้บอกให้ทำนี่ วันหลังแม่เลยสั่งความอย่างตีว่า

ถ้าน้องซึ้นน้องเยี้ยวให้ล้างท้องล้างไส้ให้น้องด้วย เชียงเมียงรับคำ
พอแม่ก็ไปทำงานในไร่

ตกบายน้องซึ้นในอุ้เปื้อนไปหมด

เชียงเมียงก็จับน้องมาแหวกท้องล้างไส้ให้น้องตามที่แม่สั่งทุกประการแ
ลวเอาหนองลงนอนในอุ้เช่นเคย พอพอแม่กลับมาก เห็นน้องยังนอนไม่ตื่นก็ไปดู
ตกใจมากเมื่อเห็นลูกนอนตายคิดว่าหนอยอยู่ในอุ้ ถูกผาทองผาไสกลางจนหมด
ก็เรียก เชียงเมียงมาดา จะทุบตีเชียงเมียง

เชียงเมียงเลยบอกวาตนเองได้ทำตามที่พ่อแม่สั่งทุกประการ

จะตีตนได้อย่างไร แม่ก็ว่า “แม่ไม่ได้บอกให้ฆ่าน้อง” เชียงเมียงก็ว่า

ตนเองไม่ได้ฆา แม่บอก

ให้ล้างท้องล้างไส้ให้น้องตนเองก็ล้างท้องล้างไส้ให้น้องตามที่แม่บอก

จะผิดได้อย่างไร แม่เลยวว่า “ไอ้มันซื่อจริง ๆ จนถูกต้องเสียลูกไปตั้งคน” (มี
จันทะคง : 2540)

23

3. คุณค่าด้านสติปัญญา

นิทานพื้นบ้านเป็นคลังความรู้ที่บรรพบุรุษสั่งสมมาหลายชั่วอายุคน
จึงมีคุณค่า

โดยให้เกิดภูมิรู้ สติปัญญาด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน เช่น ตำนาน
นิทานประจำถิ่น จะบอก

ให้รู้ว่าชุมชนนี้มีที่มาอย่างไร แม้จะมีการเสริมเติมแต่งเนื้อเรื่องเข้าไปบ้าง
ก็ยังปรากฏร่องรอย ความเป็นมาของกลุ่มชน เช่น ตำนานอุรังคธาตุ
นิทานเรื่องผาแดงนางไอ่ หรือตำนานหนองหานหลวง เป็นต้น

3.2

ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติในชุมชน
นิทาน

ประเภทเทวดาดำนาถและนิทานอธิบายเหตุ อธิบายขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง
ๆ ที่ชุมชนเชื่อถือและปฏิบัติ เช่น เทวดาดำนาถเรื่องพญาคันคาก ตัวเอก คือ
คันคาก (คางคก) พุทธรักษาไปสูรบ กับพญาแถนจนชนะ
พญาแถนแพจึงยอมส่งฝนมาให้โลกมนุษย์เมื่อถึงฤดูกาล เพาะปลูก

โดยตกลงว่าเมื่อเห็นสัญญาณการจุดบั้งไฟจากโลกมนุษย์แถนก็จะส่งฝนมาให้
ดำนาถเรื่องนี้ เป็นการอธิบายพิธีกรรมแห่บั้งไฟของชาวอีสานและชาวเหนือ
หรือเป็นพิธีขอฟ้าขอฝนเพื่อให้ ฝนตกต้องตามฤดูกาล

นิทานที่อธิบายประเพณีสงกรานต์

เล่าว่าท้าวทศพรหมแพย์ญูญูธรรมบาล

ถูกตัดศีรษะและให้คิดาทังเจ็ดผลัดเปลี่ยนเวียนกันนำศีรษะของบิดา
ออกแหแหนรอบเขา พระสุเมรุ ตามความเชื่อของชาวไทย

3.3 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม นิทานประเภทนิยายและนิทาน

อธิบายเหตุแสดงให้เห็นความสนใจต่อธรรมชาติ

แสดงให้เห็นความพยายามอธิบายธรรมชาติ รอบ ๆ ตัวตามความรู้ที่มีอยู่
แม้การอธิบายในนิทานจะไม่ใช่วิทยาศาสตร์

แต่ก็แสดงให้เห็นความเอาใจใส่ต่อธรรมชาติ

พยายามหาเหตุผลในระดับหนึ่งมาตอบสนองของความอยากรู้อยากเห็น เช่น
อธิบายการเกิดโลกและจักรวาล การเกิดจันทรุปราคา
และยังแสดงความช่างสังเกต ของมนุษย์อีกด้วย

3.4 ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต นิทานเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์

ในการดำเนินชีวิตวิธีการหนึ่ง ชีวิตตัวละครในนิทานเป็นอุทาหรณ์ที่ดีแก่ผู้ฟัง
เช่น ความโง่เขลา ความฉลาด ความโลภ ความอิจฉาริษยา

นิทานหลายเรื่องได้เสนอวิธีการปรับตัวและ การเอา ตัวรอดในสังคม
การฟังนิทานจึงเป็นการเรียนรู้วิธีการปฏิบัติต่อกันเพื่ออยู่อย่างสันติในสังคม

4. คุณค่าด้านภาษา นิทานได้รับการถ่ายทอดทางมุขปาฐะ จนกระทั่งการเขียน

การพิมพ์เจริญขึ้น จึงได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
ดังนั้นคุณค่าด้านภาษาจึงมี 2 ประการคือ

4.1 ภาษามุขปาฐะ เป็นภาษาพูดที่สื่อสารกันในระดับท้องถิ่น คำและสำเนียงภาษา

จึงแตกต่างไปจากภาษาเขียน
ภาษาพูดเป็นภาษาที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้งกว่าภาษาเขียน

4.2 ภาษาลายลักษณ์

นิทานได้รับการเรียบเรียงผ่านการกลั่นกรองของผู้เรียบเรียง

อีกทอดหนึ่งภาษาที่ใช้แม้บางคำยังคงภาษาถิ่นไว้เพื่อคงความหมาย
ความสละสลวย การลำดับเรื่องและลำดับความคิดเป็นระบบกว่าภาษามุขปาฐะ

ภาษาที่ปรากฏในนิทานบางคำไม่มีใช้ในปัจจุบัน
บางคำใช้ภาษากลางแทนคำและ

สำนวนดั้งเดิมจึงมีปรากฏในภาษาถิ่นที่ชาวบ้านใช้ในการเล่านิทานเท่านั้น